

Update Afscheiden van embedded derivaten

Afscheiden van embedded derivaten: Inleiding

Onlangs zijn in RJ 290 'Financiële instrumenten' diverse wijzigingen opgenomen die van kracht zijn met ingang van boekjaar 2014, waarbij eerdere toepassing sterk wordt aanbevolen. Eén van de wijzigingen betreft het afscheiden van embedded derivaten.

Voorheen hoefden embedded derivaten niet te worden afgescheiden in geval van waardering van derivaten tegen kostprijs. Voorts hoefden middelgrote rechtspersonen embedded derivaten überhaupt niet af te scheiden. Deze mogelijkheden zijn vervallen. In deze publicatie behandelen wij de nieuwe regels voor verwerking van embedded derivaten aan de hand van praktijkvoorbeelden. Deze nieuwe regels gelden zowel voor grote rechtspersonen als voor middelgrote rechtspersonen. Kleine rechtspersonen mogen de nieuwe regels ook toepassen, maar zijn dat naar onze mening niet in alle gevallen verplicht. Als gevolg van de nieuwe regels moet voor alle bestaande en nieuwe contracten beoordeeld worden of ze embedded derivaten bevatten.

Embedded derivaten

Een embedded derivaat is een component van een samengesteld (hybride) financieel instrument dat (RJ 290.825):

- voldoet aan de definitie van een derivaat ; en
- als contractuele voorwaarde of groep van contractuele voorwaarden is besloten in een basiscontract ('host contract').

Voorbeeld: Embedded derivaat

A ontvangt een lening van een bank met een looptijd van 10 jaar. In de leningsovereenkomst is afgesproken dat de bank het recht heeft om na de looptijd van 10 jaar, de lening voor 5 jaar te verlengen tegen een vooraf vastgestelde rente (zogenoemde 'extendible lening'). De bank zal gebruik maken van de optie, als dit op het moment van verlengen tegen voor de bank gunstige voorwaarden is (en dus voor A ongunstige voorwaarden). Feitelijk heeft A een optie verkocht (geschreven) op een renteswap, een zogenoemde swaption. Deze optie betreft een embedded derivaat, aangezien de optie voldoet aan de definitie van een derivaat en onderdeel uitmaakt van het basiscontract (de leningsovereenkomst).

Embedded derivaten zijn dus derivaten die zijn opgenomen in een basiscontract; er is sprake van een samengesteld financieel instrument. Het samengesteld financieel instrument bestaat uit een basiscontract (de lening) en een derivaat (de optie). Belangrijke vraag is of embedded derivaten moeten worden afgescheiden van het basiscontract en afzonderlijk dienen te worden verwerkt, of dat ze niet van het basiscontract hoeven te worden afgescheiden. Het doel van het afscheiden van embedded derivaten is om alle derivaten afzonderlijk te verwerken en te waarderen. Daardoor worden de bijbehorende risico's tot uitdrukking gebracht in de jaarrekening.

Afscheiden van embedded derivaten

Voorheen hoefden grote rechtspersonen bij waardering van derivaten tegen kostprijs, embedded derivaten niet af te scheiden van het basiscontract. Middelgrote rechtspersonen hoefden embedded derivaten nooit af te scheiden van het basiscontract.

Als voor een embedded derivaat gebruik werd gemaakt van deze uitzonderingen, vond verwerking van het samengestelde instrument als één geheel plaats volgens de regels voor verwerking van het basiscontract. Hierdoor kon het voorkomen dat embedded derivaten feitelijk tegen kostprijs werden gewaardeerd, en dat deze niet werden afgewaardeerd naar een eventuele lagere reële waarde. Met als gevolg dat eventuele verliezen op die embedded derivaten niet zichtbaar werden. Voorts was dit niet in lijn met de verwerking en waardering van afzonderlijk afgesloten derivaten. Daarom zijn beide uitzonderingen komen te vervallen. Het gevolg is dat embedded derivaten – ongeacht de waarderingsgrondslag – altijd moeten worden afgescheiden van het basiscontract, als ze aan de volgende voorwaarden voldoen (RJ 290.827):

- een afzonderlijk instrument met dezelfde voorwaarden als het in het contract besloten instrument zou voldoen aan de definitie van een derivaat;
- er bestaat geen nauw verband tussen de economische kenmerken en risico's van het in het contract besloten derivaat en de economische kenmerken en risico's van het basiscontract; en
- het samengestelde instrument wordt niet tegen reële waarde gewaardeerd met verwerking van waardeveranderingen in het resultaat.

De derde van de hiervoor genoemde voorwaarden houdt in dat indien het samengestelde contract (inclusief het embedded derivaat) tegen reële waarde wordt gewaardeerd met verwerking van de waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening, afscheiden van het embedded derivaat niet noodzakelijk is. De bijbehorende risico's (de waardeveranderingen van het embedded derivaat) worden dan immers reeds in de jaarrekening verwerkt.

Dit betekent dat voor alle bestaande en nieuwe contracten beoordeeld moet worden of ze embedded derivaten bevatten, behalve voor contracten die worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van de waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening. Dit kan een grote impact hebben indien organisaties veel verschillende contracten hebben waarin bijzondere bepalingen zijn opgenomen.

Beoordelen risicoprofiel

De tweede van de hiervoor genoemde voorwaarden roept in de praktijk de meeste vragen op. Het betreft de voorwaarde dat het risicoprofiel van het embedded derivaat niet nauw verbonden is aan het risicoprofiel van het basiscontract. Er zijn geen nadere bepalingen opgenomen aan de hand waarvan kan worden vastgesteld of risicoprofielen nauw verbonden zijn. Wel zijn diverse voorbeelden in de regelgeving opgenomen die richting moeten geven aan de beoordeling van risicoprofielen. Voor een dergelijke beoordeling speelt 'professional judgment' een grote rol.

Voorbeeld: Risicoprofiel converteerbare obligatie

Een converteerbare obligatie betreft een lening met als bijzondere voorwaarde dat de houder de optie heeft om de lening op enig moment om te zetten in aandelen. Bij een converteerbare obligatie bestaat het risicoprofiel van het leninggedeelte uit de gevoeligheid voor schommelingen van de rentevoet, terwijl het risicoprofiel van het optiegedeelte (embedded derivaat) bestaat uit gevoeligheid voor schommelingen in de aandelenprijs. Aangezien er geen nauwe relatie bestaat tussen de aandelenprijs en de rentevoet, is er geen nauw verband tussen de economische kenmerken en risico's van het in het contract besloten derivaat en de economische kenmerken en risico's van het basiscontract. Het embedded derivaat moet dus worden afgescheiden van het basiscontract.

Voorbeelden embedded rentederivaten

De Raad voor de Jaarverslaggeving heeft in de jaareditie 2014 van de RJ-bundel in RJ 290 'Financiële instrumenten' de volgende additionele voorbeelden van embedded rentederivaten opgenomen, waarbij toegelicht is of het embedded derivaat moet worden afgescheiden:

Beschrijving van het instrument	Is een embedded instrument aanwezig in het instrument? (ja/nee)	Moet het embedded derivaat worden afgescheiden? (ja/nee)
1. Een lening met een vaste basisrente voor de looptijd van de lening en een kredietopslag. De kredietopslag wordt periodiek herzien. Dat gebeurt op basis van de kredietopslag zoals die zou moeten worden betaald in een nieuwe lening op het moment van renteherziening (een lening waarbij de rente niet met de risico-vrije rente fluctueert maar met de prijs van kredietrisico).	Ja, de herziening van de kredietopslag is een embedded derivaat.	Nee, de herziening van de kredietopslag is nauw verbonden met het basiscontract. De risico-vrije rente en de kredietopslag zijn beide onlosmakelijk aan een lening verbonden.
2. Een extendible lening, waarbij de bank het recht heeft om na een aantal jaren de lening nog een aantal vooraf overeengekomen jaren te verlengen tegen een vooraf vastgestelde rente. Contractueel heeft de bank de optie tot verlenging. De rechtspersoon kan met zeer ongunstige voorwaarden geconfronteerd worden, die op voorhand niet in te schatten zijn.	Ja, de geldnemer heeft een optie verkocht (geschreven) op een renteswap, een zogenoemde swaption.	Ja, er bestaat geen nauw verband tussen de optie op de renteswap (swaption) en de economische kenmerken van de lening (basiscontract). In geval van een dergelijke geschreven optie neemt de geldnemer een risico op zich dat in de aard niet onlosmakelijk aan een lening verbonden is.
3. Een 30-jarige lening waarbij de bank het recht heeft om voor de 2e helft van de looptijd de rente te herzien tegen een vooraf bepaalde vaste rente, of een variabele rente. De bank zal de vaste rente kiezen indien de markrente na 15 jaar lager is dan dit vooraf bepaald vaste rentetarief. De rechtspersoon kan op dat moment met een rente geconfronteerd worden die, gegeven de marktomstandigheden op dat moment, zeer ongunstig is.	Ja, de geldnemer heeft een optie op rente verkocht (geschreven), een zogenaamde swaption.	Ja, er bestaat geen nauw verband tussen de geschreven optie en de economische kenmerken van de lening. In geval van een dergelijke geschreven optie, neemt de rechtspersoon een risico op zich dat in de aard niet onlosmakelijk aan een lening verbonden is.

Verwerken van embedded derivaten

In onderstaande voorbeelden wordt het afscheiden en verder verwerken van een embedded derivaat geïllustreerd. Om dat te kunnen doen is het nodig om de reële waarde van het derivaat te kennen. Daarbij gaat het om de reële waarde op het moment van afsluiten en per elke volgende balansdatum. Het mag duidelijk zijn dat in veel situaties specifieke deskundigheid nodig zal zijn voor het berekenen van de reële waarde van derivaten. Als deze niet aanwezig is bij een rechtspersoon en/of individuele accountant, moet een beroep worden gedaan op specialisten.

Voorbeeld: Verwerken embedded derivaat

A ontvangt een lening van een bank met een looptijd van 10 jaar. In de leningsovereenkomst is afgesproken dat de bank het recht heeft om na de looptijd van 10 jaar, de lening voor 5 jaar te verlengen tegen een vooraf vastgestelde rente (zogenoemde 'extendible lening'). Tegenover deze verlengingsoptie heeft A gedurende de eerste tien jaar een gunstiger rentepercentage dan de marktrente kunnen bedingen. De lening inclusief de verlengingsoptie heeft een reële waarde van € 200.000. Dat is ook het bedrag dat A van de bank ontvangt bij opname van de lening. Omdat de verlengingsoptie voor A potentieel ongunstige rentevoorwaarden tot gevolg kan hebben, heeft die optie een negatieve reële waarde van stel € 10.000. De reële waarde van de lening zonder verlengingsoptie bedraagt dan € 190.000. De reële waarde van de lening zonder de verlengingsoptie is lager dan de reële waarde inclusief de verlengingsoptie. Dit komt doordat zonder die verlengingsoptie een hogere rente (de marktrente) betaald zou moeten worden. Het verschil ad € 10.000 betreft de (contante) waarde van het rentevoordeel. Dit rentevoordeel is de tegenprestatie ('premie') die de bank vergoedt voor de verlengingsoptie die immers voor A een negatieve reële waarde heeft.

Als het derivaat wordt afgescheiden is de journaalpost op het moment van het afsluiten en opnemen van de lening:

Liquide middelen	200.000
@ Lening	190.000
@ Derivaat	10.000

Als het derivaat niet zou worden afgescheiden is de journaalpost:

Liquide middelen	200.000
@ Lening	200.000

De waarderingsgrondslag van de lening is in beide gevallen geamortiseerde kostprijs. Bij afscheiden van het derivaat zal de contante waarde van de te verwerken rentelast over de gehele looptijd van de lening € 10.000 (= € 200.000 – € 190.000) hoger zijn. De lening wordt immers gedurende de looptijd opgerent (geamortiseerd) tot € 200.000. De effectieve rente in de winst-en-verliesrekening komt dan uit op de marktrente (het percentage dat betaald had moeten worden zonder verlengingsoptie). Dat gebeurt niet als het embedded derivaat niet wordt afgescheiden. Dan zou de effectieve rente in de winst-en-verliesrekening namelijk uitkomen op het vanwege de verlengingsoptie verlaagde percentage. Daarnaast vindt bij afscheiden afzonderlijke verwerking van het derivaat plaats.

Na het afsluiten wijzigt de reële waarde van het derivaat als gevolg van schommelingen in de marktrente. Als de marktrente lager is dan de vooraf vastgestelde rente op het moment van verlenging, heeft de optie een negatieve waarde voor A. De bank zal dan naar verwachting immers gebruik gaan maken van haar verlengingsoptie. Daardoor moet A in de toekomst een hogere rente betalen dan dat het geval zou zijn indien A aan het einde van de looptijd een nieuwe lening op de markt zou afsluiten. Als de reële waarde meer dan € 10.000 negatief wordt (dus na de eerste opname in waarde daalt), moet door A een verlies worden verwerkt. Als de bank aan het einde van de looptijd uiteindelijk geen gebruik maakt van de optie (omdat de marktrente hoger is dan de vooraf vastgestelde rente), volgt uit de optie een bate voor A van € 10.000.

Als het derivaat niet wordt afgescheiden, wordt geen afzonderlijk resultaat vanwege waardeveranderingen van de optie verwerkt. De waarde van de optie is dan begrepen in de waardering van de lening. Bij die verwerkingswijze worden verliezen op de optie (waardedalingen) niet verwerkt en komen deze dus niet in de jaarrekening tot uitdrukking.

Overige aandachtspunten embedded derivaten

Hedge accounting

In RJ 290.827 is verduidelijkt dat een embedded derivaat dat wordt afgescheiden van het basiscontract, kan worden aangemerkt als een hedge-instrument waarvoor hedge accounting kan worden toegepast. Het derivaat moet dan vanzelfsprekend wel voldoen aan de voorwaarden voor toepassing van hedge accounting zoals opgenomen in RJ 290.6.

Reële waarde niet te bepalen

In RJ 290.831 is bepaald dat afscheiden niet nodig is als een rechtspersoon de reële waarde van een embedded derivaat niet individueel kan bepalen. In dat geval mag het gehele samengesteld financieel instrument worden gewaardeerd tegen de waarderingsgrondslag van het basiscontract. Dit zal naar verwachting slechts in uitzonderingsgevallen voorkomen. De reële waarde van het embedded derivaat zal in de meeste gevallen namelijk zelfstandig te bepalen zijn, dan wel af te leiden zijn door het verschil te bepalen tussen de reële waarde van het basiscontract en de reële waarde van het samengesteld financieel instrument.

Ingangsdatum

De wijzigingen in RJ 290 'Financiële instrumenten' zijn van kracht voor boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2014. Het effect van de wijzigingen moet als stelselwijziging worden verwerkt, waarbij echter de vergelijkende cijfers niet hoeven te worden aangepast.

De Raad voor de Jaarverslaggeving beveelt sterk aan om de wijzigingen in RJ 290 reeds in de jaarrekeningen over boekjaar 2013 toe te passen. Indien deze aanbeveling niet wordt opgevolgd, dient in de jaarrekening 2013 dat feit te worden toegelicht. Tevens dient dan in de jaarrekening 2013 (kwalitatief) te worden vermeld wat de mogelijke invloed van de wijzigingen is op de eerstvolgende jaarrekening waarin de wijzigingen worden toegepast.

Kleine rechtspersonen

In de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor kleine rechtspersonen (RJK-bundel) is niets opgenomen over embedded derivaten of over het al dan niet afscheiden daarvan. De RJK-bundel bevat voor dit onderwerp ook geen verwijzing naar de bundel voor grote en middelgrote rechtspersonen (RJ-bundel). Ook in Titel 9 Boek 2 BW is hierover niets opgenomen. Voorheen werd algemeen aangenomen dat kleine rechtspersonen embedded derivaten nooit hoefden af te scheiden. Middelgrote rechtspersonen waren immers ook daarvan vrijgesteld. Nu die vrijstelling voor middelgrote rechtspersonen is vervallen, is de vraag hoe kleine rechtspersonen moeten of kunnen omgaan met embedded derivaten.

Omdat de RJK-bundel dit onderwerp niet behandelt en daarin evenmin wordt verwezen naar de RJ-bundel, zal de kleine rechtspersoon zelf een verwerkingswijze moeten kiezen die relevante en betrouwbare informatie oplevert voor de besluitvorming van de gebruikers van de jaarrekening (RJK A1.202). Naar onze mening mogen kleine rechtspersonen de nieuwe regels ook toepassen. Of ze dat verplicht zijn, is echter afhankelijk van de vraag of dat noodzakelijk is om relevante en betrouwbare informatie te verstrekken. Dat zal per situatie moeten worden beoordeeld.

Corné Kimenai RA

CKimenai@deloitte.nl
+31 088 2880162

drs. Inge van Sloun RA

ivansloun@deloitte.nl
+31 088 288 2699

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee (“DTTL”), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte provides audit, tax, consulting, and financial advisory services to public and private clients spanning multiple industries. With a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories, Deloitte brings world-class capabilities and high-quality service to clients, delivering the insights they need to address their most complex business challenges. Deloitte’s more than 200,000 professionals are committed to becoming the standard of excellence.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the “Deloitte network”) is, by means of this communication, rendering professional advice or services. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.